

جرایم رایانه ای در حقوق ایران

سیاوش صابری^۱، شیما انصاری دوست^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد؛ واحد سمنان؛ دانشگاه آزاد اسلامی؛ ایران؛ سمنان.

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد؛ واحد سمنان؛ دانشگاه آزاد اسلامی؛ ایران؛ سمنان.

چکیده

جرم به فعل یا ترک فعلی گفته می شود که قانون گذار برای آن مجازاتی در نظر گرفته است و برای آنکه جرم تلقی شود باید عنصر قانونی، عنصر مادی و عنصر روانی یا معنوی جرم فراهم باشد. کلاهبرداری رایانه ای به لحاظ خلاقیت مرتکب آن و سهولت و کثرت ارتکابش مهمترین و شایع ترین جرم اقتصادی فضای مجازی رایانه و اینترنت محسوب می شود هر چند به ظاهر در ارتکاب این جرم رایانه در حد وسیله جرم ظاهر می شود اما رایانه و اینترنت کلاهبرداری را توأم با کیفیات و شرایط غیر قابل انکاری می کنند که قانون گذاران ناگزیر به شناسایی جدید در کنار کلاهبرداری سنتی هستند. کلاهبرداری رایانه ای چون در دنیای جدید به نام دنیای مجازی رایانه و اینترنت (فضای سایبر) با امکانات بیشماری تحقق می یابد فقط علیه انسان نیست و بلکه غالباً سیستم رایانه ای و نرم افزارهای آن است و بنابراین شرط فریب قربانی در آن تا مرز حذف شدن تضعیف می شود. موضوع جرم کلاهبرداری رایانه ای نیز فراتر از مال یا وسیله تحصیل مال است و شامل خدمات و امتیازات مالی و حتی داده های رایانه ای و دارای ارزش مالی نیز می شود.

واژه‌های کلیدی: جرم، عنصر جرم، کلاهبرداری، جرایم رایانه ای.

۱- مقدمه

بدون شک، انجام کارهای مطالعاتی و تحقیقاتی در زمینه موضوعات مهم، حساس و مبتلا به جامعه یکی از ضروریات حوزه های دانشگاهی است و پرواضح است که تساهل و کم کاری در قلمرو تحقیق و پژوهش، نه تنها مانعی بر ارتقا و داده های علمی و آموزشی می باشد بلکه متأسفانه و به طور حتم عادت به کم کاری در این بخش، بی مایگی، تحقیقات و لزوماً عقب افتادگی جامعه علمی را در بر خواهد داشت. حوزه تحقیق در کشورهای جهان سوم و بالاخص رشته های علوم انسانی همواره، محدودیت منابع جامع روبرو بوده و با توجه عقب ماندگی این کشورها از فناوری های جدید به این کشورها تصویب و به بالتبع دارای نواقص و معایبی چند خواهد بود. با ورود انسان به عصر ح جدید و گسترش و رشد وسایل ارتباطیو یا به تعبیر دیگر به وجود آمدن دهکده جهانی بالتبع با توجه به نیازهای اجتماعی ضرورت هایی مطرح می شود و از آنجا که امروز سیستم های رایبهنه ای و اطلاعاتی مختلف با زندگی اجتماعی ضرورت هایی مطرح می شود. با ورود این پدیده اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی بشر مانند پدیده ها دیگر اجتماعی همواره با مزایا و معایبی روبرو بوده است. برای نظم بخشیدن به پدیده های اجتماعی نیاز به راهکارهای مناسبی هستیم در حوزه ی علوم اجتماعی این وظیفه بر عهده علم حقوق است که با ارائه راهکارهای مناسب سعی بر ایجاد نظم به پدیده های اجتماعی را دارد از این رو وقوع ناهنجاریهای اجتماعی قابل تصور است. وقوع جرایم مختلف با توجه به مقتضیات زمانی و مکانی متفاوت در هر عصر و زمانی اشکال خاص خود را می یابد، با ورود رایانه ها در زندگی شخصی افراد و گسترش فناوری اطلاعات سوء استفاده از این وسایل اشکال گوناگونی به خود گرفته است که تحت عنوان جرایم رایانه ای از آن بحث می شود. انواع جرایم رایانه ای توسط افرادی موسوم به هکرها صورت می گیرد. از جمله شایعترین این جرایم که روز به روز نیز بیشتر گسترش می یابد کلاهبرداری اینترنتی است البته در کنار آن جرائم دیگری چون جعل کامپیوتری، سرقت اینترنتی، افشای اطلاعات و نیز از شایعترین این موارد است. با توجه به ضرورت بررسی این مقوله مهم در این برهه از زمان که تجارت کالا و تکنولوژی، دانش فنی و آفرینش فکری برای دولتها مهمتر از تجارت کالا و خدمات شناختی می شود.

۲- تبیین بحث

کلاهبرداری اینترنتی یکی از جرایم موسوم به جرایم یقه سفیدها است که با توسعه اینترنت و ارتباطات گسترش یافته است. در این تعریف ساده از جرایم یقه سفیدها می توان گفت کسانی که به واسطه موقعیت اجتماعی، اقتصادی و یا سیاسی خود به حقوق اعضاء جامعه تجاوز می کنند شمار این جرائم قرار می گیرند منظور از کلاهبرداری اینترنتی هر گونه کلاهبرداری است که به وسیله برنامه های کامپیوتری و رایانه ای یا ارتباطات شبکه اینترنتی صورت می گیرد مثلاً از طریق سایت ها، پست الکترونیک یا اتاق های گفتگو در واقع کلاهبرداری اینترنتی به هر نوع طرح متقلبانه ای گفته می شود. که یک یا چند بخش از اینترنت را به کار می گیرد و تا درخواست های متقلبانه ای را به منظور بردن اموال و احتمال انجام معاملات جعلی با قربانیان احتمالی مطرح سازد. بنابراین مشخص می شود که کلاهبرداری اینترنتی از زمانی رواج پیدا کرد که محیط مجازی مثل محیط اینترنت پایه عرصه وجود گذاشت و تقریباً حدود ده دهه است که از همه این جرم می گذرد. در این مقاله نگارنده قصد پاسخ به این **سوالات** را دارد که آیا کلاهبرداری رایانه ای یا کامپیوتری با کلاهبرداری اینترنتی متفاوت است؟ ماهیت جرایم رایانه ای چیست؟ برای پاسخ به سوالات فوق، نگارنده این **فرضیات** را راهنمای کار مطالعاتی خود قرار داده است که کلاهبرداری رایانه ای یا کامپیوتری قبل از به وجود آمدن اینترنت وجود داشته ولی بعد از اینکه اینترنت به وجود آمد و محیط مجازی به وجود آمد کم کم اصطلاح کلاهبرداری کامپیوتری اینترنتی تغییر نام پیدا نمود و به نحوی که بعضی معتقدند کلاهبرداری رایانه ای همان کلاهبرداری اینترنتی می باشد و این دو اصطلاح را به جای هم دیگه به کار می برند. جرایم رایانه ای ناشی از توسعه روز افزون فناوری اطلاعات و ورودی به عصر اطلاعات است که رایانه می تواند ابزار هدف و موضوع ارتکاب جرم می باشد. **هدف** از طرح این پژوهش این است که با جرایم رایج پارانه ای در حقوق ایران آشنا شویم. **روش گردآوری** اطلاعات و

داده ها نیز کتابخانه ای و استفاده از منابع موجود بوده است. پیشینه: در ارتباط با موضوع مورد نظر نگارنده، پژوهش های بسیاری صورت گرفته است اما هیچکدام از آن ها به طور اختصاصی در راستای این موضوع حرکت نکرده اند. در ادامه چند اثر را که با موضوع ارتباط بیشتری دارند ذکر می نمایم. اثراتی همچون جاویدنیا (۱۳۸۸)، شعیبی (۱۳۸۸)، صادقی (۱۳۸۱)، پیمانی (۱۳۷۷)، خداقلی (۱۳۸۳) از جمله آثاری است که بعنوان پیشینه این تحقیق می تواند لحاظ شود ولی آنچه این پژوهش را از آثار نامبرده متمایز می کند و به عنوان نوآوری محسوب میشود، بررسی دقیق جرایم رایج یارانه ای در حقوق ایران و همچنین شناخت دقیق و بروز انواع این نوع جرایم می باشد.

۳- مفاهیم و کلیات

۳-۱- مفهوم کلاهبرداری در لغت

کلاهبرداری در لغت نامه دهخدا به معانی گوناگون بیان گردیده. شادی و حقه بازی، بفریب مال و پول دیگران را گرفتن، استعمال نام یا عنوان مجهول به قصد اینکه مؤسسات مجهول و اعتبارات موهوم را به طرف مقبولاند و او را به امور موهوم امیدوار یا از امور موهوم ناامید سازد و بدین طریق وجهی یا مالی از او بگیرد.

۳-۲- مفهوم کلاهبرداری در حقوق

کلاهبرداری از نظر حقوقی fraud بیان گردیده. دکتر لنگرودی در کتاب ترمینولوژی حقوق که بر اساس ماده قانونی^۱ برداشت شده مطابق این ماده جرم کلاهبرداری این چنین تعریف شده: «هر کس به وسایل تقلبی شود برای اینکه مقداری از مال دیگری را ببرد و یا از راه حیله و تقلب مردم را به وجود شرکتها یا تجارتخانه ها یا کارخانه های موهوم مه مغرور کند یا به امور غیر واقع بترساند و یا اسم و یا عنوان یا سمت مجهول اختیار نماید و به یکی از طرق مزبوره وجوه یا اسناد و بلیط ها و قبوض و مفاصا حساب و اشکال آن به دست آورد و از این راه مقداری از اموال دیگری را بخورد و حبس تأدیبی از ۶ ماده تا ۲ سال و یا تأدیه غرامت از پنجاه الی تومان و یا به دو مجازات محکوم خواهد شد.»

۴- جرائم رایانه ای

ماهیت جرائم رایانه ای ناشی از توسعه روز افزون فناوری اطلاعات و ورود به عصر اطلاعات است که رایانه می تواند ابزار، هدف و موضوع ارتکاب جرم باشد، وغالباً به دودسته تفکیک می شوند. دسته اول دارای عناوین و توصیف های جزایی کلاسیک هستند نظیر جعل رایانه ای، کلاهبرداری رایانه ای و جاسوسی رایانه ای که در این جرائم رایانه به عنوان ابزاری برای رفتار مجرمانه به کار میرود. دسته دوم جرایم رایانه ای جدیدند این جرائم ناشی از چگونگی به کارگیری فناوری اطلاعات هستند جرائمی نظیر دسترسی غیر مجاز، اختلال در داده ها و سیستم های رایانه ای هرزه نگاری این نوع جرائم جدید هستند. در هر دو دسته موضوع جرم با فرض مال بودن و دارای ارزش بودن داده ها و اطلاعات: مال دیگران، امنیت، آسایش فردی، آسایش عمومی، اخلاق عمومی و حیثیت افراد است. عمومی ترین عنوان مجرمانه در حوزه فناوری اطلاعات هک است در حقیقت اولین اقدام برای شروع یک جرم رایانه ای یا بهتر بگوییم رفتار قابل سرزنش در فضای سایبر دسترسی غیر مجاز به داده، رایانه، شبکه به طور کلی هر سیستم رایانه ای است که مربوط به شخص دیگری باشد این ورود غیر مجاز می تواند برای اطلاعات، داده ها، برنامه ها یا سیستم های رایانه ای غیر مجاز برای مرتکب: نشان دادن مهارت شخص، کسب مال مربوط به دیگری، اختلال و خرابکاری، جاسوسی و... باشد. این عمل فارغ از نیت مرتکب کاملاً یک رفتار قابل سرزنش و ناپسند است. ونحوه ارتکاب

^۱ ماده ۲۳۸ ق.م.ا

این جرائم عبارت است از، ورود، تحصیل، حذف، اختلال، دستکاری و... در. نبود قانون در عرصه سایبر همچون دیگر عرصه ها و مظاهر پیشرفت بشری به هرج و مرج می انجامد درست شبیه به آیین نامه رانندگی روز اولی که اتو مبیبل ساخته شد کسی به مقررات آن توجه نمی کرد و لی امروزه کمتر کسی نافی لزوم مقررات رانندگی است اگر امروز مقررات رانندگی کان لم یکن تلقی شود چه روی میدهد.

۵- تفاوت تحصیل با بردن مال

اما اینکه تفاوت تحصیل با بردن مال چیست، سوالی است که در پاسخ آن قانون گذار در ماده ۶۷ به بیان آن پرداخته است. یعنی قانون گذار تحصیل را ویژه ی وجوه، اموال یا امتیازات مالی دانسته در حالی که بردن را صرفا ویژه ی مال می داند. عبارت بهتر موضوع جرم مال و وجوه امتیازات مالی است که به تعبیر عام کلمه مال است. در کتاب ترمینولوژی حقوق تالیف دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی این چنین از مال تعریف شده « در اصل از فعل ماضی میل است به معنی خواستن. در فارسی هم به مال خواسته می گویند. در اصطلاح چیزی است که ارزش اقتصادی داشته و قابل تقویم به پول باشد، بنابراین حقوق مالی مانند حق تحجیر و حق شفعه و حق صاحب علامت تجاری هم مال محسوب است. در قانون مال تعریف نشده است (لنگرودی؛ ۱۳۹۱؛ ۵۹۵) و همچنین در تعریف امتیاز این چنین بیان شده: « اختصاص شخص به داشتن حق یا حقوق معین مانند امتیاز استخراج نفت یا امتیاز کشیدن خط آهن و مانند اینها » (لنگرودی؛ ۱۳۹۱؛ ۷۹). با تعاریف مذکور مشخص می شود آنچه می تواند موضوع جرم کلاهبرداری و بطور کل جرائم علیه اموال صورت گیرد که از نظر عقلایی و شرعی ارزش داشته و قابلیت تقویم داشته خواه از آن استفاده مادی شود خواه معنوی و از نظر شرعی باید قابل تملک باشد اگر چیزی قابل تملک نباشد منافع آن نیز قابل تملک نخواهد بود. بنابراین تحصیل وجوه و اموال و امتیازات مالی و بردن مال غیر زمانی مصداق پیدا می کند که بطور کلی دارای ارزش اقتصادی باشد پس حتی اگر فرد بواسطه اعمال متقلبانه فی المثل در فضای اینترنت فریب بخورد و ایمیل و رمز عبور آن را به کسی بدهد و فرضا آن شخص بعدا رمز را تغییر دهد و ایمیل را به شخص پس ندهد مرتکب جرم کلاهبرداری اینترنتی نشده است زیرا فی الواقع از این طریق مالی را نبرده است و همان طور که می دانیم ایمیل و پست الکترونیک علی الاصول بصورت رایگان قابل دسترسی است البته اگر از طریق بدست آوردن اطلاعات خاصی که ممکن است در ایمیل شخصی فرد فریب خورده باشد و از آن طریق مال یا امتیازات مالی را ببرد و یا تحصیل کند مجرم خواهد بود و ولی موضوع بحث ما فرضا ایمیلی بود که هیچ اطلاعات مفیدی ندارد و حداقل برای ثبت نام آن وجهی پرداخت نشده باشد مسلم است در غیر این صورت شامل این بحث نخواهد بود. در ضمن اینکه دسترسی به اطلاعات شخصی و افشاء آن مطابق دیگر مواد قانونی، قانون تجارت الکترونیک قابل پیگرد خواهد بود (هر چند عملا" این امکان وجود ندارد و تنها وسایل شناسایی مجرمین اینترنتی در اختیار نهادهای خاص دولتی قرار دارد). اغفال (فریب یا سبب گمراهی) چیزی است که فرد مجنی علیه را به برداشت نادرست و اشتباه از واقعیت می کند و به تعبیر قانون گذار در ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک فریب یا سبب گمراهی را باعث می شود.

پس برای تحقق عمل فریفتن شرایطی لازم است :

- مجنی علیه علم به تقلبی بودن وسیله متقلبانه نداشته باشد.

- موضوع اغفال باید یک فرد و یک اراده انسانی باشد. (حبیب زاده؛ ۱۳۷۵؛ ۲۵)

بنابراین عملا کسی را می توان فریب داد یا اسباب گمراهی او را فراهم کرد که انسان بوده و دارای اراده و اختیار باشد. در حالیکه ماده ۶۷ چیزی غیر از این را عنوان می کند « هر کس... ارتکاب افعالی نظیر ورود، محو و مداخله در عملکرد و برنامه یا سیستم رایانه ای و غیره دیگران را بفریبد و یا سبب گمراهی سیستم های پردازش خودکار و نظایر آن شود.» همانطور که دیدیم قانون گذار معتقد است نه تنها انسان نوعی را می توان اغفال کرد و مالی را برد بلکه می توان اسباب گمراهی سیستم

های پردازش خودکار و دیگر سیستم های رایانه ای (که احتمالا منظور قانون گذار نظایر آن نیز همین بوده است) را فراهم نمود و احتمالا مال یا وجوه و دیگر امتیازات مالی را برد. هر چند دیدگاه قانونگذار در این باره قابل انتقاد بنظر می رسد زیرا عقلا و منطقا قابل پذیرش نخواهد بود که انسان دستگاه را فریب دهد و نهایتا مالی را ببرد ولی در توجیه آن می توان به این استدلال ضعیف که می گوید دستگاه مطابق اراده انسان ساخته شده و مطابق اراده انسانها فعالیت می کند و در این چارچوب است. شاید بتوان دیدگاه قانون گذار را توجیه نمود علاوه بر اینکه باید پذیرفت که با توجه تازگی مسائل و عدم پیش بینی های لازم توسط قانون گذار در آن برحه ی زمانی نقص در قوانین آشکار باشد.

۶- کلاهبرداری سنتی

ماده ۱ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری که در حال حاضر عنصر قانونی جرم کلاهبرداری محسوب می شود، بیان میدارد « هر کس از راه حيله و تقلب، مردم را به وجود شرکت ها یا تجارت خانه ها یا موسسات موهوم یا به داشتن اموال و اختیارات واهی فریب دهد یا به امور غیر واقع امیدوار نماید یا از حوادث و پیش آمدهای غیر واقع بترساند یا اسم و عنوان مجعول اختیار کند و به یکی از وسایل مذکور یا وسایل تقلبی دیگر وجوه و یا اموال و اسناد و حوالجات یا قبوض یا مفاصا حساب و امثال آنها تحصیل کرده و این راه مال دیگری را ببرد و کلاهبردار محسوب.» بنابراین در این ماده، جرم کلاهبرداری تعریف نشده است و فقط به ذکر مصادیق بسنده شده است ولی با توجه به مصادیق ذکر شده و رعایت اصل جامع و مانع بودن تعریف، جرم کلاهبرداری عبارتست از بردن مال غیر، از طریق توسل توأم با سوء نیت به وسایل یا عملیات متقلبانه.

۷- کلاهبرداری اینترنتی

در واقع کلاهبردای اینترنتی به هر نوع طرح متقلبانه ای گفته می شود که یک یا چند بخش از اینترنت را به کار می گیرد و تا در خواست های متقلبانه ای را به منظور بردن اموال و احتمالا انجام معاملات جعلی با قربانیان احتمالی مطرح سازد. بنابراین مشخص می شود که کلاهبرداری اینترنتی از زمانی رواج پیدا کرد که محیط مجازی مثل محیط اینترنت پا به عرصه وجود گذاشت و تقریبا حدود ده دهه است که از عمر این جرم می گذرد. کلاهبرداری رایانه ای یا کامپیوتری قبل از بوجود آمدن اینترنت وجود داشته ولی بعد از اینکه اینترنت بوجود آمد و محیط مجازی بوجود آمد کم کم اصطلاح کلاهبرداری کامپیوتری به کلاهبرداری اینترنتی تغییر نام پیدا بنحوی که بعضی معتقدند کلاهبرداری رایانه ای همان کلاهبرداری اینترنتی می باشد و این دو اصطلاح را به جای هم دیگر به کار می برند. اما بعضی دیگر معتقدند باید بین این دو اصطلاح تفاوت قائل شد و بطوریکه باید کلاهبرداری رایانه ای یا کامپیوتری را اعم از کلاهبرداری اینترنتی تلقی نماییم پس از این حیث کلاهبرداری رایانه ای مفهومی عام نسبت به کلاهبرداری اینترنتی دارد. ولی به نظر می رسد قوانین مصوب در این زمینه نظریه اول را تایید می نماید. با بیان این مطالب می توان به این نتیجه رسید که باید میان کلاهبرداری سنتی و اینترنتی تفاوت قائل شد. بنابراین ماده ۱ قانون تشدید در هیچ شرایطی نمی تواند مستند قانونی ما قرار گیرد. از این رو با پذیرش این نظریه توسط قانون گذار ما در تاریخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۷ قانون تجارت الکترونیک برای از بین بردن خلاء موجود در قوانین در این زمینه و تجارت الکترونیک به تصویب رسید. قانون تجارت الکترونیک مشتمل به ۸۲ ماده است که در ابواب و مباحثی و فصول مختلف به مباحثی در زمینه های کلیات و تعاریف و تفسیر قانون، اعتبار قرار داد های خصوصی، پذیرش ارزش اثباتی امضاء الکترونیکی، مبادله داده پیام، حمایت انحصاری در بستر مبادلات الکترونیکی، حمایت از داده پیام های شخصی، حفاظت از داده و پیام در بستر مبادلات الکترونیکی، حمایت از علائم تجاری جرائم و مجازات ها و کلاهبرداری کامپیوتری، جعل کامپیوتری نقص حقوق انحصاری در بستر مبادلات الکترونیک، جبران خسارت و دیگر مسائل متفرقه از جمله مهم ترین ابواب و مباحث و فصول این قانون می توان بر شمرد که به آن پرداخته است. در باب چهارم این قانون اولین مبحث قرار گرفته در این باب کلاهبرداری کامپیوتری است. که نشانگر میزان اهمیت و درجه آن در نظر قانون گذار است زیرا همانطور که مشخص شد بیشتر جرائمی که

در حوزه جرائم رایانه ای اتفاق می افتد همین کلاهبرداری کامپیوتری است. ماده ۶۷ و هم چنین تبصره آن در قانون تجارت الکترونیک در باب چهارم از جرائم و مجازات ها و مبحث اول کلاهبرداری کامپیوتری تنها ماده در این زمینه است به عبارت دیگر تنها عنصر قانونی ما در این زمینه محسوب می شود.

۸- مقایسه کلاهبرداری سنتی با کلاهبرداری رایانه ای

قانون گذار در صدر ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک ابتدا به وجه تمایز و اینکه این جرم در کدام حیطه انجام می پذیرد پرداخته است. حیطه انجام جرم و موضوع انجام جرم بستر مبادلات الکترونیکی می داند در حالیکه در ماده ۱ قانون تشدید چنین چیزی نیست. دومین تفاوت این است که اعمالی که موجب می شود نهایتاً کسی را بفریبید و مالی را ببرد کاملاً متفاوت است با ماده ۱ قانون تشدید. قانون گذار در ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک اشاره می کند هر کس با سوء استفاده یا استفاده غیر مجاز (عنصر معنوی یا روانی جرم) از راه دور ارتکاب افعالی نظیر ورود، محو، توقف داده پیام مداخله در عملکرد برنامه یا سیستم (عنصر مادی جرم) بشود. در حالیکه در ماده ۱ قانون تشدید آن چیزی که در نهایت موجب فریب و بردن مال دیگری می شود متفاوت از آنچه در ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک بیان شده است می باشد. آن چیزی که در ماده ۶۷ آمده و به نظر می رسد دید قانون گذار در خصوص ماهیت جرم کلاهبرداری تا قدری از گذشته متفاوت تر شده است این است که در ماده ۱ قانون تشدید قانون گذار نتیجه جرم را صرفاً بردن مال غیر می دانست اما در ماده ۶۷ این وضع تا قدری با گذشته فرق دارد به این نحو که قانون گذار صرفاً نتیجه کلاهبرداری را بردن مال غیر نمی داند. بلکه اعمالی از قبیل تحصیل وجوه، اموال، یا امتیازات مالی را علاوه بر بردن مال دیگری از نتایج جرم کلاهبرداری تلقی کرده است. علاوه بر این نیز قانون گذار نه تنها تحصیل وجوه و اموال امتیازات مالی و بردن مال غیر را برای خود شخص مجرم، جرم تلقی کرده بلکه حتی تحصیل و بردن اگر برای شخص غیر از خود شخص مجرم نیز باشد کلاهبرداری تلقی نموده است. اگر بر فرض اینکه شریک در این جرم است آیا مجازات اصلی در خصوص وی قابل اعمال است یا خیر و دیگر آثار حقوقی که ممکن است در این زمینه بوجود آید، متأسفانه تکلیفی مشخص نموده است. از دیگر تفاوت هایی که می توان در بیان وجوه تمایز این دو ماده بر شمرده در میزان مجازات این دو جرم است. ماده ۱ قانون تشدید مجازات فرد مجرم را علاوه بر رد اصل مال به صاحبش به حبس از یک تا ۷ سال و پرداخت جزای نقدی معادل مالسی که اخذ کرده است می داند در حالیکه به ۶۷ بیان می دارد (علاوه بر رد مال به صاحبان اموال به حبس از یک تا سه سال و پرداخت جزای نقدی معادل مال ماخوذه محکوم می شود) آنچه که مشخص است در میزان حداکثر مجازات جرم در دو ماده تفاوت دیده می شود. ماده ۱ قانون تشدید حداکثر مجازات حبس را ۷ سال می داند در حالیکه ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک حداکثر مجازات حبس را ۳ سال تعیین می کند و در خصوص دیگر مجازاتها کاملاً شبیه هستند یعنی هر دو ماده اتفاق نظر بر رد اصل مال به صاحبش و در حداقل مجازات حبس یک سال و در خصوص پرداخت جزای نقدی نیز معادل مال ماخوذه کاملاً با هم یکسان هستند. هر چند رد اصل مال به صاحبش چندان جنبه جزائی ندارد و اینکه بخواهیم آنرا در زمره مجازات بر شماریم کار غلطی است پس در بیان بهتر باید آنرا در زمره مسئولیت مدنی مجرم دانست اگر چه در مواد ۱ قانون تشدید مجازات و ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک بین این دو تفاوتی قایل نشده است.

نتیجه گیری

با تعریفی که از جرم رایانه ای داریم به آن دسته از اعمالی مجرمانه ای گفته می شد که ماهیتی سنتی دارند اما از طریق ابزار مدرنی مانند رایانه و اینترنت صورت می گیرد که با ارائه تقسیم بندی های جرائم رایانه ای به این مسئله پی بردیم که کلاهبرداری رایانه ای یا اینترنتی نیز جزء این گونه جرائم قرار دارد. هم چنین با تعریفی که از جرم کلاهبرداری شد به این نتیجه رسیدیم که برای تحقق جرم کلاهبرداری باید سه نوع عمل متفاوت صورت گیرد: ۱- توسل به وسایل تقلبی ۲- بدست آوردن وجوه یا اسناد و بلیط ها و قبوض و مفاص حساب و امثال آن ۳- بالاخره (خوردن) بنا به تعبیر قانون گذار قبلی و (بردن) بنابر تعبیر قانون گذار فعلی پس از آن به وقوع تحولات در قوانین پس از انقلاب پرداخت شد و بحث در مورد چگونگی

وقوع جرم کلاهبرداری و مبانی و مباحث اصلی در این زمینه پرداختیم. بخش دوم تحقیق راجع به ماهیت تحقیق بود و عمده مطالب و مباحث کاربردی تحقیق در این بخش آورده شد. ابتدا با طرح سئوالات و پیش فرضهای لازم زمینه بحث فراهم و سپس با فراهم کردن بستر لازم برای نتیجه لازم به قیاس بین کلاهبرداری سنتی کلاهبرداری رایانه ای پرداخته شد تا از این رو بتوان مفاهیم این جرم را بهتر تبیین و تفسیر نمود و سپس با ارائه تعریف قانون گذار از کلاهبرداری رایانه ای و تعریف اصطلاحات لازم به مطالعه تطبیقی آن و بیان تفاوت ها و شباهت آن پرداخته شد از جمله بیان تفاوت در عنصر مادی و عنصر قانونی دو جرم هم چنین میزان مجازات مقرر در جرم سپس با تعریفی از شروع به جرم و بیان مصادیق آن در قانون نهایتاً به موضوع جرم کلاهبرداری اینترنتی اشاره شد. همانطور که قبلاً نیز گفته شد با توجه به اینکه در این زمینه با محدودیت قوانین و منابع لازم روبرو هستیم امید است قانون گذار فعلی ما با توجه به توسعه تکنولوژی که امروز دیگر مرزی را نمی شناسد و قوانین ملی دیگر نمی توانند کارایی لازم را از خود نشان دهند به تدوین و تصویب قوانین جامع که همگام با اصول بین المللی باشد بزند که خود این امر نیز مستلزم رعایت شرایطی خاص می باشد. تا از این طریق بتوان پیشگیری و مقابله مؤثر با جرائم رایانه ای پرداخت. این شرایط عبارتند از:

الف- دسترسی به فن آوریهای بازدارنده که این کار مستلزم محیط نظارتی متناسب است.

ب- آگاهی از خطرات بالقوه امنیتی و روش مقابله با آن ها.

ج- وجود موازینی برای قانون گذاری ماهوی و شکلی با ملاحظه فعالیت های کیفی داخلی و بین المللی.

د- همکاری مناسب میان تمام عوامل دخیل، شامل کاربران و مصرف کنندگان بخش صنعت، مراکز انتظامی و حفاظت اطلاعات.

این کار برای پی جویی جرائم اینترنتی و حفظ امنیت عمومی ضروری است. بنابراین بخش های مختلف (کاربران و مصرف کنندگان و بخش صنعت و ..) باید در چارچوب وظایف و ضوابط مشخص عمل کند. دولت ها باید بدانند که نیازهای مجریان قانون ممکن است موانعی در بخش صنعت و نیرو بوجد آورد لذا باید با اقدامات مناسب سعی در به حداقل رساندن این موانع کنند.

منابع

۱. بازیگر، یدالله، (۱۳۷۶)، کلاهبرداری، اختلاس و ارتشاء در آرای دیوان عالی کشور، نشر حقوقدان، تهران.
۲. پیمانی، ضیاء الدین، (۱۳۷۷)، حقوق کیفری اختصاصی جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ سوم، نشر میزان، تهران.
۳. جاویدنیا، جواد، (۱۳۸۸)، جرایم تجارت الکترونیکی، چاپ دوم، انتشارات خرسندی، تهران.
۴. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، (۱۳۸۳)، ترمینولوژی حقوق، انتشارات گنج دانش، تهران.
۵. حبیب زاده، محمد جعفر، (۱۳۷۵)، ترجمه کلاهبرداری در حقوق تطبیقی و حقوقی دادگستری، نشر میزان، تهران.
۶. خداقلی، زهرا، (۱۳۸۳)، جرایم کامپیوتری، چاپ اول، انتشارات آریان، تهران.
۷. دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۷)، لغت نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۸. زراعت، عباس، (۱۳۷۸)، شرح قانون مجازات اسلامی، چاپ دوم، نشر فیض، تهران.
۹. شاملو احمدی، محمد حسین، (۱۳۸۰)، فرهنگ اصطلاحات و عناوین جزایی، نشر دادیار، تهران.
۱۰. صانعی، پرویز، (۱۳۷۶)، حقوق جزای عمومی، جلد اول، انتشارات گنج دانش، تهران.
۱۱. گلروزیان، ایرج، (۱۳۶۸)، حقوق جزای اختصاصی، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران.

۱۲. مشیر، سید مرتضی، (۱۳۸۹)، کلاهبرداری در حقوق جزای ایران، مقاله، مجله کانون وکلا، شماره ۱۰۳.
۱۳. میرمحمد صادقی، حسین، (۱۳۷۶)، واژه نامه حقوق اسلامی، چاپ پنجم، نشر میزان، تهران.
۱۴. میرمحمد صادقی، حسین، (۱۳۷۶)، واژه نامه حقوق جزایی، چاپ دوم، نشر میزان، تهران.
۱۵. وکیل، امیرساعده، (۱۳۸۷)، حمایت از مالکیت فکری در سازمان تجارت جهانی تجارت و حقوق ایران، چاپ اول، انتشارات مجد، تهران.
۱۶. ولیدی، محمد صالح، (۱۳۶۶)، حقوق جزای اختصاصی، انتشارات امیرکبیر، تهران.

قوانین

۱. قانون تجارت الکترونیک
۲. قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری
۳. قانون مجازات اسلامی مصوب کمیسیون امور قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی
۴. (مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷) مجلس شورای اسلامی (مصوب ۱۳۶۴/۶/۲۸) مجلس شورای اسلامی و (تایید ۱۳۶۷/۹/۱۵) مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۳۷۰

Cybercrimes in Iranian Law

Siavash Saberi, Shima Ansaridoust

1. *M.A student, Islamic Azad University, Branch of Semnan, Semnan, Iran.*
2. *M.A student, Islamic Azad University, Branch of Semnan, Semnan, Iran.*

Abstract

Crime refers to an act or omission of act for which the legislator has considered punishments and in order for it be considered an offense, there must exist the legal element, the physical element and mens rea. Cyber fraud is considered the most important and common economic crime of the cyberspace due to the creativity of its committer and its ease and abundance of commitment. Although computers seem to appear as the means of crime in cybercrimes, they couple fraud with such undeniable qualities and conditions that legislators have to identify new types of fraud besides the traditional ones. Because cyber fraud occurs in the modern world called the virtual world of computers and the Internet (cyberspace) with abundant facilities, it is not merely against human beings, but it is often the computer systems and software, and the condition of the victim's deception is weakened in it to the point of being omitted. The issue of cyber fraud also goes beyond property or the means of property acquisition to include services and financial privileges and even the computer data and monetary value as well.

Keywords: crime, crime element, fraud, cybercrimes
